

Василь СОКІЛ

СВЯЩЕНИЧА РОДИНА РЕВАКОВИЧІВ У ВОЛОСЯНЦІ

Йдеться про священничу династію Реваковичів, яка здійснювала свою душпастирську діяльність у Волосянці впродовж ста років (1850—1950). З іменем о. Івана пов'язується також заснування школи у селі, «Просвіти». Він контактував з відомими людьми — Ф. Заревичем, М. Устияновичем, О. Кониським та ін. Отець Михайло відзначився своєю національно-патріотичною та християнською місією, господарською діяльністю. Вони обидва залишили для нащадків добре облаштовану церкву, патріотично заангажовану парафію — одну з найпомітніших у той час на Сколівщині.

Ключові слова: парафія, родина, школа, «Просвіта», шематизм, метрична книга, консисторія.

До написання розвідки про Реваковичів мене спонукало кілька причин. Насамперед, це ім'я безпосередньо пов'язується з моїм рідним селом, і я ще змалку отримав деякі відомості, пов'язані з тією родиною, бачив надгробні плити на їхніх похованнях біля церкви. Згодом почав цікавитися літературою, в якій з'являлися хіба що скупі дані, інколи суперечливі. Одним з перших безпосередньо торкнувся цієї проблеми Р. Горак у нарисі «Ялинкувате» [32]. Він подав окремі фрагменти з життя і душпастирської праці Івана Реваковича, його дружини Теодори, деяких їхніх дітей. Щоправда, дослідник не зазначив джерел інформації. Інколи вона була неточною, як про дочку Фавстину, котру він назвав Фівронею. Цей та інші недогляди поширили згодом популяризатори досліджуваної теми. Вони більше уваги звертали чомусь на хобі Михайла Реваковича — мисливстві — аніж на діяльності як пароха, просвітителя, патріота [53, с. 63—65]. У такому ключі представив його також І. Чудійович у брошурі «Оповіді о. М. Реваковича про полювання на Сколівщині» [45]. Крім «оповідей», сюди увійшли невеликі статті І. Чудійовича, О. Треніча, Р. Сокола, Р. Купчинського, Т. Рожанківського. У ній допущено низку неточностей: 1) І. Ревакович був парохом Волосянки з 1847 р.; 2) Перша дочка І. Реваковича Февронія; 3) М. Ревакович закінчив Львівську духовну семінарію; 4) М. Ревакович був певний час священником у Сенечолі. Прикро, що той самий «друкований продукт» під авторством І. Чудійовича та назвою «Люби і знай свій рідний край: краєм ока заглянемо в історію» потрапив до «Народознавчих зошитів» [44, с. 138—166] — наукового видання. До того ж, тут допущено ще більше помилок. Зазначу нові, які дозволив собі І. Чудійович у «Родоводі родини Реваковичів»: 1) «Февронія» отримує ще друге ім'я «Фавстина»; 2) Неправильна дата народження «Славка» Грушки; 3) Чомусь «Геня» Грушка і «Геня» Ревакович народилися в один і той же день та рік; 4) Тит (Титус) Ревакович «вінчаний» 1912 р., помер 14.10.1913 р. (До речі, на час указанного «вінчання» у Тита були тридцятирічні доньки, а сам він помер 1919 р. у Львові та похований на Личаківському цвинтарі). Не менш прикро, що авторство статейки про духовенство у Волосянці вже тепер не належить Р. Соколові, а приписано Р. Купчинському. Мій історіографічний підсумок: треба не просто «любити свій рідний край», а й достеменно знати його, бо в історію «краєм ока» не заглядають, а уважно вивчають за достовірними джерелами.

Церква Пресвятої Євхаристії у Волосянці. Сучасний вигляд

Мені пощастило познайомитися з метрикальною книгою Волосянки, що зберігається у місцевій церкві, у якій міститься інформація про мешканців села від початку XIX — до середини XX століття. Саме в ній знаходяться записи про родину Реваковичів під числом будинку № 60. Крім того, виявлено значну документальну та епістолярну спадщину у відділі рукописів Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника та Центрального державного історичного архіву України у Львові, яка проливає певне світло на ці особистості. В додаток використовувалися ще інші маловідомі джерела та література. Важливою мотивацією до написання пропонованої статті стала ювілейна дата — **200 років** від дня народження Івана Реваковича.

Іван Ревакович. Досі у науковій та популярній літературі фігурували лише роки його життя і смерті, оскільки дослідники користувалися загальними згадками або відкарбованими датами на надгробній плиті. Проте точні число і місяць народження І. Реваковича, як і інших членів священничої родини, занесені у згадану метрикальну книгу. Ця остання зрубрикована у п'ять колонок: у першій подано ім'я та прізвище жителя, у другій — дата народження, у третій — реєстрація шлюбу, в четвертій — інформація про смерть, а в останній — місце поховання. До речі, сам І. Ревакович ретельно вів записи в ній латинською мовою, а його син — отець Михайло — українською.

Як свідчить зазначений документ, Іван Ревакович народився 8 жовтня 1814 року [17, арк. 60]. Однак у ньому немає вказівки на місце народження. Його вдалося з'ясувати з «Табелі кваліфікаційної», яку він склав 21 вересня 1895 року, що зберігається в Центральному державному історичному архіві України у

Львові в особовій справі І. Реваковича. У графі про рік народження записано: «8 жовтня 1814, Гарматовичі» [26, арк. 5]. Назване село знаходиться неподалік Перемишля (зараз територія Польщі).

Ширшу інформацію про родовід Реваковичів отримуємо зі спогадів Тита, написаних безпосередньо з розповіді батька. Згідно з ними, колись два брати прийшли з Литви до Перемишля і заклали там «гостиницю», доробившись невдовзі великих статків. Дід Івана Реваковича (теж Іван) був дяком у Медиці під Перемишлем. Батько Григорій 1785 року народження, ординований на священника 1811 року, працював парохом у с. Ніновичі Ярославського деканату в 1828—1864 роках, помер у тому ж селі 5 квітня 1869 року [31, с. 820]. Стосовно матері є інформація, що вона називалася Марія і походила з роду Кочиркевичів, оскільки її ім'я фігурує у метриках про дітей Теодори та І. Реваковича. Щодо дитячих та юнацьких років І. Реваковича майже нічого не відомо. Вперше представляю певні факти, пов'язані з його навчанням. З тієї ж «Табелі кваліфікаційної» дізнаємося, що він закінчив «школи народні», «гімназіяльні», «курса філософічні» і «богословські» [26, арк. 5]. Ідеться, звичайно, про навчальні заклади в Перемишлі. Збереглась записка, яка засвідчує: «Реваковичъ Жоаннъ ординованъ в Перемышлю яко священникъ епархії Перемышльської Преосв. Жоанном Снегурскимъ в 1840 г., отпущенъ в здешнюю епархію 1846» [26, арк. 9]. Висвячення І. Реваковича могло відбутися восени 1840 року, адже перед тим обрядом він узяв шлюб з Теодорою Паславською — 4 серпня 1840 року [17, арк. 60]. Після ординації його було скеровано, згідно з кваліфікаційним табелем, «адміністратором капелянським» у Рибник неподалік Дрогобича, згодом «експонованим сотрудником» у сусіднє село Старий Кропивник [26, арк. 5]. Шематизми Перемиської епархії свідчать, що в Рибнику Дрогобицького деканату він перебував у 1840—1841, Старім Кропивнику — 1841—1846 роках, а вже з 1847 року числиться за Львівською архієпархією [31, с. 820]. Наприкінці 1846 — в середині 1847 року його призначено адміністратором у с. Ямельниця на Скільській Верховині [31, с. 820], а в 1847—1850 роках — парох того ж села [30, с. 370]. У Волосянку перебрався 20 березня 1850 року. Водночас він виконував душпастирські функції «завідателя» церкви

у Ялинкуватуому (1850—1858; 1883—1884) та Хащовані (1850—1858; 1871—1889); упродовж 1871—1888 років — віцедекана Скільського деканату [30, с. 370]. В листі від 26 травня 1896 року до Олександра Барвінського, відомого історика й громадсько-політичного діяча, Тит Ревакович констатував: «Мій Батько є 46 літ в Волосянці священником» [13, арк. 80]. За такий тривалий період він проявив себе добрим душпастирем, перебував у приятельських стосунках з парохами сусідніх сіл — М. Устияновичем зі Славська, Ф. Рудницьким з Тухлі, Г. Гуменним з Верхньої Рожанки, Ю. Охримоновичем з Сенечола та іншими. Багатьох доводилося йому запрошувати до себе на парохію, гостинно приймати у своїй резиденції, а самому навзаєм відвідувати їх. Т. Ревакович у спогадах про Миколу Устияновича, священника й письменника, наголосив: «Від 1851 року до 1870 бачив я його [М. Устияновича. — В. С.] дуже часто чи то в його домі в Славську, чи в домі моїх родичів в Волосянці...» [36, 7 груд.].

Неодноразово бував у Реваковичів і Корнило Устиянович, син Миколи, — також поет і художник. Немає сумніву в тому, що на замовлення І. Реваковича він намалював у 1860-х роках ікони для Волосянської церкви. «З його образів є в церкві в Волосянці два, а то: Преображення Христа (великий образ) і Св. Онуфрій» [35, с. 90], — згадував Т. Ревакович. Під час уважного перегляду ікон у старій церкві мені вдалося виявити поки що лише «Преображення Христове». Це справді великий образ розміром 2,20 x 1,60. Оправа золотиста шириною 15 см. У його основі сюжет християнської іконографії, що зображує чудо на горі Фавор. Згідно з євангельською розповіддю, «...Ісус узяв з собою Петра, Івана та Якова і вийшов на гору молитись. Коли він молився, вигляд його обличчя став інший, а одежа — біла та блискуча. І ось два мужі з ним розмовляли: були то Мойсей та Ілля, що з'явилися у славі і говорили про його смерть, якою він мав умерти в Єрусалимі. Петро й ті, що були з ним, були зморені сном. Та як пробудилися, побачили його славу і двох мужів, що з ними стояли. А коли ці розставались з ним, Петро промовив до Ісуса: «Наставнику, добре нам тут бути! Зробимо три намети: один тобі, один Мойсееві і один Іллі». Не знав бо, що говорить. Коли він говорив це, насунулася хмара і огорнула їх; учні налякались, як надійшла на них хмара.

ISSN 1028-5091. Серія філологічна. № 4 (118), 2014

№ 60

Nomen & Cognomen	Natus		Cognatus		Mortuus		Observatio
	Die	Mo.	Die	Mo.	Die	Mo.	
I. A. Johann. Revaquovici	5.	Octob.	1778	4.	Aug.	1860	
M. J. Michael. Revaquovici	24.	Nov.	1782		9.	Januar.	1863
J. A. Konstantin	12.	Feb.	1783	2.	Feb.	1870	
... Felix	6.	Sept.	1795	26.	Octob.	1876	
... Michael	19.	Aug.	1792	19.	Julii	1870	
... Maria	4.	May	1850		15.	Januar.	1873
... Constantine	27.	Apr.	1852	20.	Julii	1871	
... Felix	22.	Apr.	1854	22.	Feb.	1880	
... Maria	18.	Feb.	1858	9.	Feb.	1877	
... Michael	24.	Sept.	1861	7.	Feb.	1880	
... Constantine	27.	Sept.	1862	27.	Aug.	1885	
I. A. Michael. Revaquovici	19.	Sept.	1861		17.	Nov.	1888
M. J. Michael. Revaquovici	20.	Sept.	1872		2.	Nov.	1919

Запис про родину Реваковичів та інших священників у метричальній книзі с. Волосянка (початок XIX — середина XX ст.). Зберігається в парохіальному архіві

І голос залунав із хмари: «Це Син мій улюблений, його слухайте!» І коли почувся цей голос, Ісус зостався один. Учні мовчали, і нічого з того, що бачили, нікому тоді не оповідали» [42, с. 322—323].

Зі спогадів Т. Реваковича також дізнаємося про портрети його батьків: «У Михаїла Реваковича, пароха в Волосянці, є зовсім удачні портрети моєї матері Теодори з Паславських Реваковичевої і мого батька О. Івана Реваковича, б. пароха в Волосянці. Ті портрети малював Корнило в 1890-тих роках» [35, с. 91]. На жаль, досі їхнього місцезнаходження не вдалося встановити.

Коли помер М. Устиянович (1885), Корнило тяжко переживав втрату свого батька. Та, все ж, навіть і в старшому віці К. Устиянович не втрачав зв'язків з Реваковичами. Через десять років після смерті М. Устияновича Корнило завітав не тільки до Славська, а й до Волосянки: «В четвер же поїхав я до Славська де отець мій прожив літ 30, де і гріб моєї матусеньки. В той сам день їздив я ще й до Волосянки до старого Реваковича» [5, арк. 18].

І. Ревакович дбав не тільки про цінні розписи церкви, наповнення її гарними іконами, але й старався придбати дзвони, які б гучно лунали, скликаючи

Дзвін 1868 року

людей на Службу Божу чи сповіщали про смерть. Досі зберігся великий дзвін (його зараз перевезли до нової дзвіниці), який відзначався силою і красою звучання, досконалістю форми і пропорцій, датований 1868 роком. Його виготовив місцевий майстер із сусіднього села Верхня Рожанка Гнат Лесів (1826 — 3.06.1890). Родичів Лесіва у селі й досі ідентифікують за прізвиськом «Дзвонарьові». Тут уперше подаю в оригіналі для наукової та широкої громадськості повний напис на дзвоні:

**БОГЪ НА ЧЕСТЬ И ХВАЛУ
СЕИ КЪМВАЛЪ СОУРОЖИЛЪ
БЛАГОРОДНИИ ГОСПОДИНЪ
ФЕДОРЪ РУЖЕЛОВИЧЪ СО
ЖЕНОЮ СВОЕЮ АННОВ И З
БРАТАНИЧОМЪ СТЕФАНОМЪ
И ЕГО ЖЕНОЮ ЄВДОКІЄЮ И
СО СИНОМЪ ІВАНОМЪ ЗА
УПУЩЕНЯ ГРІХОВЪ
ДО ХРАМА СВАТАГО
АРХІСТРАТИГА МІХАИЛА ДО
ВЕСИ ВОЛОСАНКИ ДНА
З ОКТОБРА Р: Б: 1868
КЪМВАЛОДЪЛЬЦА ЋГНАТЬ
ЛЕСЪВОВЪ З РОЖАНКИ ВІЖИОН
ЗА СУЩЕСТВУЮЩАГО
ДУШПАСТИРА ІВНА
РЕВАКОВИЧА**

Отже, цей дзвін («кємвал») з'явився за сприяння священника І. Реваковича, ім'я котрого увіковічено на ньому, як і цілу родину жертводавців Ружеловичів. У метрикальній книзі Волосянки мені вдалося частково відшукати дані про цих останніх: «Fedor Rużyłowicz (1. Nowemb. 1811 — 19. Januar 1873), Anna (з роду Magurczak) — 1822» [17, арк. 74].

І. Ревакович підтримував людей, які потребували цього. Так, у скрутні часи в нього перебував відомий письменник і видавець родом зі Славська Федір Заревич. Т. Ревакович згадував про один з таких епізодів побуту в батька: «Будучи в дуже лихій положенню матеріальнім, виїхав він в Скільську Верховину, де жив у свого швагра о. Стефана Михайловича, священника в Головецьку. В тій гарній Верховині спізнався я з Федором Заревичем зараз в зимі 1863/64 в домі моїх родичів в Волосянці. Дуже любив я єго за єго гарний спів. Єго першого я почув в моім життю, як він гарно і докладно співав найріжнорідніші наші руські співанки; я не міг начудуватися розмаїтій мельодійности тих співців і не міг ся наслухати й докопувався тоді, що наша народна музика є то зовсім відрубний музикальний світ знаної нам музики італіянської, німецької і інших» [37, с. 286].

Хоча вдома І. Ревакович часто користувався польською мовою, все ж ним керувала любов до всього українського. Свідченням цього було шанування національних святинь, духовних скарбів, контакти з прогресивними людьми того часу. Дехто бачив у ньому глибинний національний дух. Принаймні ним захоплювався Олександр Кониський — автор слів духовного гімну України «Боже Великий, єдиний...». До речі, він був знайомий з Титом Реваковичем, близький з ним у культурно-політичних поглядах. Так-от, за порадою лікаря та на запрошення Тита О. Кониський поправляв своє здоров'я в горах. У листі 7 серпня 1887 року Т. Ревакович інформував свого друга й однодумця О. Барвінського: «Вп. Кониський виїхав з донькою 3 с. м. у Скільську Верховину до моїх Родичів у Волосянку» [13, арк. 24]. У коментарях до листа О. Кониського від 29 липня 1887 року Т. Ревакович написав: «Коли Ол. Кониський виїхав з Підбужа, виїхав він ще до моїх родичів у Волосянку Скільського повіта, де мій отець Іван Ревакович був парохом. Отець мав тоді 73 літ, але був ще зовсім здоровий чоловік, високий,

широкогрудий, з міцним баритоновим голосом і з веселим гумором і любив дуже гостей» [11, арк. 20—20 звор.]. В іншому номері того ж коментаря продовжив: «Геня (Євгенія), найстарша донька О. Кониського, з котрим була в Підбужі і в Волосянці» [11, арк. 20 звор.]. Отже, у зазначеному листі О. Кониський із задоволенням повідомляв своєму «любому Другові»: «Хоч як прегарно розповідали Ви мені про дивно хорошу природу Бєськида, а все ж я зустрів в Волосянці далеко-далеко ліпші ніж сподівався з Вашої бесіди. Вже про красу природи нема що й казати: я впивався єю, наче запеклий п'яниця впивається смакуючи стару оковиту. Я не можу вам розповісти того високого почуття, яким три дні було моє серце повним до краю; почуття глибокого, тихого, якое невимовно міцного. Я просто розговив! Силу сприяла ще більш природи — щира симья Вашого татуса, а найпаче єго самого. Чи міні миле, брате мій! віри, шо дивлячись на Вашого татуса, слухаючи єго бесіду — мене проймали милі слези радощів; перед мене воскресала моя молодість. Ваш тато перший чоловік в Галичині, якого я зустрів з гостинно українськоруським гуморомъ, веселою, щирою прямою вдачею нагадав міні того козака Искру, що навіки налив в моє молоде тоді ще серце тієї любови до України Русі, з якою тримався свій вік» [11, арк. 19].

Той великий позитив до І. Реваковича присутній у низці інших листів О. Кониського, адресованих Титові: 1) 1 квітня 1890 року він шкодував, що не може поїхати до Волосянки — до «Ваших дорогих батьків» [11, арк. 54]. 2) 19 липня 1890 року жалкував, що не зумів відвідати священника в день його ювілею: «[...] прикро і тяжко мені, що я не можу вкупі з Вами святковати юбилей Вашого в. п. Татуса і особисто поздоровити і єго і Вас» [11, арк. 56]. Рукою Т. Реваковича пізніше було написано коментар до цього: «4/8 1890 Родичі мої обходили своє золоте весіле, а надто батько 50 літ сьвященства» [11, арк. 56]. 3) 21 березня 1892 року О. Кониський запитував з Києва: «Як Ваша дорога родина? Як старенький Ваш татусь? Чи здоровенькі» [11, арк. 62 звор.]. 4) У листі 19 грудня 1898 року письменник з Києва знову запитував: «Як Ваші старі батьки: чи живі здорові? Коли живі, то перекажіть ім моє поздоровлення» [11, арк. 84].

Любов до людей, намагання їм допомогти конкретними діями, «щира пряма вдача», цінування

волі — це ті риси І. Реваковича, які захоплювали не тільки О. Кониського, а й багатьох інших. Щоправда, вони не завжди були показними, деякі з них приховувались чи замовчувались. Один епізод з його суспільно-політичної позиції дає підстави про це говорити. У «дуже пильному листі на руки Тата» Тит, збираючи матеріал про Лук'яна Кобилицю, 28 грудня 1888 року прямо запитував батька: «1. Котрого року їхали Ви на комісію в гори до Кобилиці? 1842. 2. Хто їхав з Вами? Збишевський, Крейсаревич». І після двадцяти двох запитань завершив: «Eti etc. Опишіть особу Кобилиці, як він виглядав? Як його бити ходили, а як він заховався, чоґо не допустив до того? — Прошу о скору відповідь!!!» [16, арк. 2]. Факту перебування Івана Реваковича у «Кобилиці» не можемо ані підтвердити, ані спростувати. Проте допускаємо, що це могло статися, коли він був сорудником у Старому Кропивнику. Очевидно, з небажання надання публічності тій справі сам Тит Ревакович у статті «Лук'ян Кобилиця» імені батька не зазначив [34, с. 265—267].

Обережна поведінка пароха проглядається в іншому випадку, коли той передавав до Ставропігійського інституту у Львові через Тита так званий «татарський дзвінок», який знаходився у Волосянській церкві: «Посилаю Тобѣ дзвѣнокъ — одошли єго на виставу з тимъ примѣчанієм, що єгож 1) Институту даруємо; 2) що серце и назадъ / где ушко дзвѣнка, уже кѣлька рази ѳдновленіи були. —

Мене можешъ або ти або кто инный п. п. Въ Коровчакъ подписати» [16, арк. 3].

Певну роздвоєність особистості І. Реваковича бачив син Тит. У коментарях до листа К. Устияновича з 1871 року, які він написав у 1911 році, зауважив, що «мій батько, чоловік добрий і гостинний, але запуджений абсолютизмом із часів Метерніха (батько жив 1814 до 1904) боявся, щоб ми не напители собі біди...» [7, арк. 4 звор.]. Отже, цей страх він витлумачив як намагання уберегти своїх дітей від небезпеки. Очевидно, що це був і його певний внутрішній стан душі.

І. Реваковичу почасти бракувало спілкування з інтелігентними людьми. Йому хотілося підтримувати з ними добрі взаємні стосунки, ділові розмови чи просто дружні зв'язки, оскільки це був його вихід у ширший суспільний світ. Тому з болем у серці писав Т. Ревакович у листі до того ж М. Устияновича в

грудні 1871 року: «Мого Батька жалую дуже. Сам одинокий, як палець; дуже рідко, що Отець «Grzenio» прийде до Волосянки, або тато до Него у Рожанку [7, арк. 2 звор.]. Адресант у коментарі до імені «Grzenio» пояснив, що це «Отець Григорій Гуменний, парох Рожанки, дуже щира душа і світлий чоловік» [7, арк. 2 звор.]. Він був і за віком близький І. Реваковичу, оскільки народився 1816 року, висвятився на священника 1842 року, щоправда, неодружений. Г. Гуменний працював священником в Уричі Стрийського повіту (1842—1843), в архікафедральному соборі у Львові (1843—1845), знову в Уричі (1846—1852), відтак у Верхній Рожанці (1852—1886). Помер 27 березня 1886 року та похований на місцевому цвинтарі [30, с. 156].

З низки листів довідуємося, що Іван Ревакович на старості літ доволі-таки хворів. 28 травня 1891 року з Волосянки він звернувся до Митропольної Консисторії з таким проханням: «Смирнѣйше підписаний гадаючи своє здорове підратувати, упрасяє о надане ему позволення на 30 днѣй до купелей вѣдѣхати, через которий час ВЧ: Климентій Роснецькій Парохъ з Яленковатого приходом его завѣдовати обовязує ся» [14, арк. 1]. Однак стан здоров'я І. Реваковича щороку погіршувався. Відчуваючи це, він 25 липня 1895 року письмово попросив Митропольну Консисторію «приняти его в станъ сопочивку и выѣднати ему у Високого Ц. К. Правительства пенсію» [14, арк. 13]. Дочка Анна згодом писала до брата Тита 16 жовтня 1895 року, що «у нас не дуже добре, бо Тато вже четвертий тиждень сут хорі на рематизм в ногаг — особливо ліва нога часами Тата дуже болит; по більшій части все влітку лежат. Але Бог позволит діждати весни, то мусят Тато на купілі іхати» [8, арк. 1].

Знаючи про погіршення стану здоров'я батька, Тит також турбувався про призначення йому пенсії. Він звернувся 15 листопада 1895 року до свого близького друга — історика, літературознавця, громадського діяча, депутата Держради та Галицького сейму Олександра Барвінського посприяти в консисторії та намісництві щодо задоволення батькового бажання. Прохання мотивував тим: «1) що є 82 літній старець, котрий довго з фонда релігійного вже існувати не буде міг, бо в високім віку стоїть; 2) що працює яко сьвященник 55 літ — заодно — все в горах, де дуже утяжлива служба для сьвящен-

ника, а де жадного маєтку зложити не міг, бо в горах люде бідні; 3) его захованя се було все під кожним виглядом взірцеве» [13, арк. 50 звор.]. А вже 22 травня 1895 року О. Барвінський запевнив Тита з Відня про позитивне вирішення проблеми: «По-даю Тобі до відомости, що справа корисно поладжена і Вп Батькови признано повну пенсію (ausnahmswerte) і вже відійшло се до Львова» [10, арк. 15]. Дізнавшись про це, Т. Ревакович 26 травня 1896 року написав О. Барвінському: «Сердечно дякую Тобі за всі Твої ходи і стараня, щоби виклопотати мому Батькови повну пенсію. Дякую Тобі в імени цілої моєї родини» [13 арк. 80 звор.]. Отже, із червня 1896 року І. Ревакович перейшов у «стан сопочивку», тобто став «емеритом» (пенсіонером).

Родина І. Реваковича справді була велика, дружна, всіляко підтримувала старенького «Татуса», котрий дожив у смиренні й відійшов у вічність у свій дев'яностий — 3 лютого 1904 року [17, арк. 60 звор.]. Повідомлення про смерть відразу з'явилося в газеті «Діло» 4 лютого: «О. Іван Ревакович, вислужений парох в скільскім деканаті, родж. 1814 р., а висвячений в р. 1840, упокоїв ся у Волосянці в ночі на середу. Похорон відбуде ся завтра в п'ятницю» [39, с. 3]. Таким чином, похорон був призначений на 5 лютого 1904 року. Віддати шану йому зійшлась і з'їхалась велика духовна родина. М. Ревакович у метриці про померлих у Волосянці 3 лютого 1904 року зафіксував для історії про похорон батька так: «Похоронив Высокопреподобный и Всечестный О. Володимиръ Мартинковъ Деканъ и Парохъ Скѣльскый въ сослуженно Высокопреподобныхъ и Всечестныхъ о. О. Емильяна Петровича Пароха Оравчика, Юльяна Охримовича Пароха Сенечова, Василя Коптюка пароха Лавочного, Володимира Галиковского пароха Рожанки, Василья Давидяка пароха Тухлѣ, Теодозыя Стрѣцкого пароха Синевѣдска выжного, Михаила Тындюка пароха Ялинковатого, Николая Левицкого пароха Плавя, Евстахыя Качмарского Совѣтника В. П. Митропольной Консисторіѣ и Пароха Славска, Ярослава Лучаковского Пароха Оравы, Володимира Сабата пароха Синевѣдска нижного, Володимира Престашевского пароха Опѣрця, Богдана Охримовича завѣдателя Козьовы, и Антонья Ватановича рим. кат. Пароха Сколього» [22, арк. 310]. Поховали І. Реваковича у Волосянці біля церкви зі сходу.

А через тиждень у згаданому часописі «Діло» з'явився розлогий некролог, який містить цінні штрихи до діяльності І. Реваковича. З тих міркувань подаю їх повністю: «Пок. о. Іван Ревакович, о котрого смерті ми минулого тиждня доносили, був батьком загальнознаного патріота радника суду п. Тита Реваковича. Про жите покійника, о котрім один польськїй дневник написав, що ніколи не мішався до політики, пишуть нам отсе: Коли покійний настав 1850 р. у Волосянці, застав там церков у великім занедбаню, а заможні ще тогди громадяни розтрачували своє майно без зваги в корчмі. Покійний припровадив простору церков до взірцевого ладу, а против піяньства проповідував від першого початку через цілий свій вік, чим наражував себе на ворогованя жида арендаря можливого дуки Гершка Грінфельда і его наслідників. Около 1854 р. намовив громаду до заложення школи, а навіть відступив під школу за дозволом політичної власти кусень ерекціональної луки близько церкви і попівства. При полагодженню сервітутів умів покійний так провести справу, що громада дістала дуже велику часть ліса; річ се тим важнійша, що звичайно наші громади дуже зле виходили з сервітутами. Від часу конституції покійний дуже ревню заходив ся, щоби при всяких виборах, чи до громадської ради чи сойму чи державної ради, вибрано що найчеснійших, найпевнійших і найрозумнійших людей; тим то волосянські виборці завсїгди віддавали свої голоси лише на народних кандидатів. Коли зложено т. зв. рустикальний банк, котрий, як пізнїйше показало ся, тисячі руских хліборобів пустив на жебри, від самого початку здорово задивляв ся на річ і не допустив, щоби волосянські газди брали позички в тім банку. Заходи покійного заложила громада давно шпихлїр при церкві. Ще у 80-х роках столїття зложив покійний громадску читальню і дбав о те, щоби люди сходили ся в недїлі і свята. Школи і науки катехїзму пильнував дуже ревню. Дїм покійного знанїй був здавна з щирої гостинности. Сердечність пок. господинї і гумор пок. господаря наладили гостей навіть з подальших сторїн так з галицького як і з угорського боку Бескидів. Покійний тішив ся кождим подвигом руским, а болїв над кожною стратою нашою. То-ж честь его пам'яти!» [38, с. 3]. До честі І. Реваковича, повідомлялося в іншому некролозі, опублікованому в часописі «Галичанин», що він «працю-

вав щиро над просвітою своїх прихожан і довів до того, що сьогодні колишній його прихід Волосянка вважається одним з найбагатших сіл Скільської Верховини, а виборці не дали перекупитись при виборах. Покійний залишив численну сім'ю в Галичині, Буковині і навіть у Росії, де живе його дочка, а із двох внуків один є чиновником у Москві, а другий — в Кільцях» [40, с. 3—4].

Теодора Ревакович — дружина о. Івана Реваковича, походила зі священничої родини Паславських. М. Мудрий припускав, що її дід Яків мав парафію в Губичах (тепер село у складі м. Борислава [33, с. 710]). Це, з одного боку, правда щодо парафії, а з іншого — допущена помилка про родову спорідненість. На моє переконання, Яків Паславський — її батько. Згідно з даними шематизмів, він народився 1785 року, ординований на священника 1811 року, в Губичах перебував на парафії з 1830 по 1846 роки, в тому ж селі він і помер 29 вересня 1846 року [31, с. 796]. Отже, на час народження Теодори Якову Паславському виповнилося 39 років. На підтвердження цієї тези свідчать записи про неї як матір дітей: стандартна фраза, що вона «дочка Якова Паславського, пароха в Губичах, та Марії Кочиркевич» [25, арк. 61 звор.]. Як свідчить запис у метрикальній книзі с. Волосянки, Теодора народилася 24 лютого 1824 року [17, арк. 60]. Освіту здобула у 1830-х роках у Львові в школі при монастирі бенедикток. Вона дала життя одинадцятьом дітям, котрим прищепила любов, тепло, відповідальність, патріотизм, навчила їх перебувати в Божих законах. У тій же метрикальній книзі Волосянки вписані діти: Костянтин, Тит, Фавстина, Марія, Клементина, Павліна, Анна, Михайло, Іван [17, арк. 60]. Однак у ній не зафіксовані діти, що помирали у ранньому віці, — Іванна та Микола. Про них є відомості, що збереглися в Центральному державному історичному архіві України у Львові. Отже, подаю біографічні штрихи про всіх дітей Івана та Теодори Реваковичів.

Іванна народилася 19 липня 1842 року в с. Старий Кропивник на Дрогобиччині, число будинку 234. 20 липня її охрестив парох с. Нового Кропивника Іван Кокуревич; хресні батьки — Валентин Томашевський, парох у Кропивнику, та Анна Серомська, дружина пароха Мартина Серомського зі Старого Кропивника [25, арк. 61 звор.]. Померла дитина

14 листопада 1842 року в Старому Кропивнику, причина смерті — «Naturali» [25, арк. 65 звор.].

Костянтин народився 19 листопада 1843 року в с. Старий Кропивник, число будинку 234. Охрещений. Хресні батьки — Мартин Серомський зі Старого Кропивника, Іван Ганкевич, парох з Опаки біля Дрогобича, Агрипіна, дружина Івана Кокуревича, пароха Кропивника, Анна Серомська [25, арк. 77]. Шлюб узяв 2 лютого 1880 року [17, арк. 60]. Помер у віці 38 років — 12 вересня 1881 року у Волосянці на Сколівщині (число дому 236). Похоронений 14 вересня на місцевому цвинтарі [17, арк. 60; 22, арк. 121 звор.].

Тит народився 6 вересня 1845 року у Старому Кропивнику. Охрещений 7 вересня 1845 року. Хресні батьки — Анна Серомська, дружина Мартина Серомського та Єронім Калужняцький, парох у с. Тур'є на Старосамбірщині [25, арк. 95 звор.]. Одружився 26 жовтня 1876 року [17, арк. 60]. Помер у Львові 14 жовтня 1919 року [17, арк. 60]. Похований на Личаківському цвинтарі (поле 53).

Фавстина народилася 14 серпня 1847 року в с. Ямельниця на Сколівщині [17, арк. 60], за метрикою, що знаходиться в Центральному державному історичному архіві України у Львові, значиться 15 серпня 1847 року [24, арк. 49 звор.]. Число будинку 71. Охрещена 20 серпня 1847 року. Хресні батьки — Андрій Мерунович, парох у Крушельниці [29, с. 379], та Агнесія Заячківська, дружина пароха Юліана [24, арк. 49 звор.]. Узяла шлюб у Волосянці 19 липня 1870 року з Іваном Грушкою [17, арк. 60]. Це син Івана Грушки з Чернесова в Богемії (Чехія) та Елізабети Шавко [22, арк. 39 звор.]. Померла Фавстина в Стрию 3 жовтня 1928 року [17, арк. 60].

Марія народилася 4 травня 1850 року у Волосянці на Сколівщині, число будинку 60 [17, арк. 60]. Охрещена 5 травня 1850 року. Хресні батьки — Григорій Гуменний, парох в Уричі на Сколівщині, та Марія Товарницька, дружина пароха Івана Товарницького з Підгородців [20, арк. 2 звор.]. Неодружена. Померла 25 лютого 1934 року, похована в Соколові (нині неіснуюче село) на Стрийщині [17, арк. 60].

Клементина народилася 7 квітня 1852 року у Волосянці, число будинку 60 [17, арк. 60]. Хресні батьки — Федір Рудницький, парох с. Тухля [21, арк. 14]. Узяла шлюб 19 липня 1870 року у Воло-

сянці з Осипом Торбою. Це син Степана Торби, священника у Стрілках на Старосамбірщині [22, арк. 39 звор.]. Померла Клементина 4 лютого 1936 року. У Волосянській метричній книзі у графі «поховання» зазначено «у Волосянці», «у Росії» [17, арк. 60].

Павліна народилася 10 вересня 1854 року у Волосянці, число будинку 60 [17, арк. 60]. Охрестив Григорій Гуменний, парох з Верхньої Рожанки. Хресні батьки — Микола Устиянович, парох зі Славська, та Антоніна Рудницька, дружина Федора Рудницького, пароха із Тухлі [20, арк. 70]. Узяла шлюб зі священником Козарищуком 24 лютого 1880 року. Померла в 1940-х роках. За Волосянською метрикою, похована в Бортниках, зараз Жидачівського району Львівської області [17, арк. 60].

Микола народився 18 грудня 1856 року у Волосянці, будинок число 60. Охрещений 20 грудня 1856 року, обряд хрещення здійснив Микола Устиянович, парох Славська, хресна — Анна Устиянович, дружина Миколи Устияновича [20, арк. 66 звор.]. Помер 26 січня 1857 року, похований у Волосянці 28 січня 1857 року [20, арк. 58].

Анна народилася 14 лютого 1858 року у Волосянці, число будинку 60 [17, арк. 60]. Того ж дня її охрестив Микола Устиянович, парох зі Славська. Хресні батьки — Михайло Ріжко, парох Новоселиці на Закарпатті, та Антоніна Рудницька, дружина пароха Федора Рудницького з Тухлі [19, арк. 14]. Взяла шлюб з Іваном Яськовим у Волосянській церкві 9 лютого 1897 року. Свідки — Тит Ревакович та Іван Ревакович [22, арк. 238]. У метричній книзі с. Волосянки зафіксовано, що вона померла 7 листопада 1918 року й похована у Лавочному на Сколівщині [17, арк. 60].

Михайло народився 6 вересня 1861 року у Волосянці, будинок число 60. Узяв шлюб з Ольгою Охримович 7 лютого 1888 року. Помер 6 травня 1950 року, похований на місцевому цвинтарі [17, арк. 60].

Іван народився 19 вересня 1863 року у Волосянці, будинок число 60 [17, арк. 60]. Охрещений 22 вересня 1863 року. Хресні батьки — Гіларій Гошовський, адміністратор Ялинковатого, та Анна Устиянович, дружина Миколи Устияновича, пароха в Славську [19, арк. 36 звор.]. Одружився 27 серпня 1895 року. Згідно з місцевою метричальною кни-

гою, помер 3 березня 1911 року в Закопанім, похоронений у Стрию [17, арк. 60].

Про публічне життя Теодори Ревакович нам мало відомо. Очевидно, що весь час і енергію вона віддавала сім'ї, дітям, домашнім клопотам. На них натякнув Тит Ревакович у згаданому листі до Миколи Устияновича: «Мама також там життя не має. Бідна жінщина, як ціле жите своє, так і тепер німо зрезигновала» [7, арк. 3 звор.]. Йдеться про постійність місця перебування, одноманітність життя, суворі та сірі будні, турбота про рідних і близьких. Є підтверджена інформація, що 1890 року вона разом зі своїм чоловіком відзначили 50-ліття спільного подружнього життя, про яке дещо згодом написав Тит у коментарях до листа Олександра Кониського: «Родичі мої обходили своє золоте весіле» [11, арк. 56]. Однак невдовзі Теодора Ревакович захворіла. Про її стан здоров'я піклувалися діти. Так, дочка Анна в листі до брата Тита писала 9 березня 1891 року: «Запитайся Михася, як і на які подання он хотів би щоб Тато єму зробили гербату для мами, які прислав і в Стриє буде до кінця Мая» [8, арк. 4]. У неї була легенева хвороба, яка тривала відносно недовго. М. Мудрий, котрий вивчав життя і діяльність Тита Реваковича, зазначив, що дата її смерті невідома, лише припустив, що Теодора Ревакович могла померти у першій половині 1890-х років. Підставою для цього йому послужила згадка у листі Тита до О. Барвінського від 25 травня 1896 року, що мати похована у Волосянці [33, с. 710]. Запис у метричній книзі засвідчує, що вона померла 9 січня 1893 року [17, арк. 60]. Це підтверджує й інший офіційний запис про смерть [22, арк. 208]. Скупа інформація про смерть з'явилася в окремих часописах. Скажімо, у «Галичанині» за 18 січня 1893 року повідомлялося, що на 69-му році життя у Волосянці померла Теодора Ревакович, народжена Паславська [41, с. 4]. «Проте сердечність покійної господині» залишилась у пам'яті її великої родини та всіх тих, хто навідувався до цього дому.

Михайло Ревакович — один із синів Івана і Теодори, котрий обрав у житті священничу стежку. Згідно із записом у парохіальній метричній книзі, він народився у Волосянці 16 вересня 1861 року [17, арк. 60]. «Ази» в навчанні йому довелося здобувати вдома та, очевидно, в однокласній місцевій школі, яку в середині 1850 років організував його

батько І. Ревакович. Відомо, що Михайло студював у Львівській гімназії, бо час і «місце зложеного іспиту зрілості» він зазначив 13 липня 1880 року в академічній гімназії у Львові [1, арк. 41; 2, арк. 19]. Про факт його навчання у цьому закладі дізнаємося з листа до брата Тита 11 липня 1889 року: «Любезный Брате, пишите менѣ що малемъ лихого профессора руского языка, — толькo не знаю въ якoмъ мнѣни се Вы пишете — чи може я блудно въ орфографіи пишу — чи слoвъ oтповѣднихъ не добираю — если се посылѣдне, то даруйте — бо я вже бoльше як тры лѣта по руски не бесѣдовалъ — що однакo же до блудoвъ, то здаєть ся менѣ, що ніякихъ не роблю. —

Фонетикою неумѣю писати — а училемъ ся руского языка пoсьля граматики «Осадцы». — Профессором моимъ былъ — Госп. Антoневичъ. — Русын — якъ то говорять «добрыи» або «Русынъ запека» — и яко такого, не толькo я, але вся молодѣжъ гимназіальна котора, толькo мала спoсoбнoсть мати своимъ профессором г. Антoневича, — то дуже поважають того чoлoвѣка — и я скажу правду — що тѣшатъ ся тымъ Господыномъ Русыни перемыскіи» [6, арк. 1—1 звор.]. Для такої критики підставою було використання в листі «язычія». Зрештою, Т. Ревакович знав про москвофільські погляди М. Антoневича (1840—1919).

Згідно з даними «Шематизму», М. Ревакович продовжив навчання у Віденському університеті. 1881 року він був у числі молодшого кліру («клір» — сукупність служителів у християнській церкві. — В. С.): «Богословіє уконченный, до рукополаганія еще не состоявшийся» [47, с. 303]. І далі вказується, що М. Ревакович — семінарист III року Богословія [47, с. 304]. Сам він у анкеті записав цілком конкретно: «Науки богословські на університеті у Відни від жовтня 1880 р. до 16 липня 1884 р.» [1, арк. 41]. Відтак 7 лютого 1888 року, за даними метричальної книги с. Волосянки, зареєстровано його шлюб з Ольгою Охримович, родом із Сенечола, що на Стрийщині [18, арк. 60]. В анкеті у графі «дата рукоположення» М. Ревакович записав: «1 цвѣтня 1888 р. в архикатедральній церкві у Львові» [1, арк. 41]. Тобто тоді відбулося висвячення на священника.

Одразу ж М. Ревакович на підставі рішення Митрополичої Консисторії у Львові «з дня 20 цвѣтня 1888 р. ч. 2965 іменований завідателем парохії в

Коростові дек. Скільського» [1, арк. 41]. З листа сестри Марії, котра тоді працювала почтовим майстром у Козьовій на Скільщині, до Тита від 3 липня 1888 року читаємо: «Михасьєще в Сенечолі и дотеперка в осени до Коростова хоче спровадитися» [9, арк. 6—6 звор.]. Однак у згадуваному раніше листі Михайла до Тита маємо інформацію, що він короткотерміново перебував у війську в Ярославі: «Радите менѣ дальше при войску остатись [...]. Я щобымъ незнати якъ малъ бѣдовати еще 3 лѣта — а выступлю з войска и поїду на ветеринарію до Львова, а в такихъ роскошахъ войсковихъ якихъ до сего часу дѣзнавалемъ, то хибамъ мусялбымъ быти кавалцемъ дерева — бѣмъ моглъ еще щось подѣбногo черезъ лѣтъ знести» [6, арк. 3—4]. М. Ревакович повертається до Коростова, і в «Шематизмі» за 1889 року читаємо, що він «завідатель» церкви св. Параскеви [48, с. 128]. Йому як пароху було призначено оплату 459 золотих ринських 98 корон, і пропрацював на цій парафії до початку 1892 року [49, с. 136].

Митрополита Консисто́рія у Львові 5 березня 1892 року іменувала М. Реваковича приватним сотрудником у Волосянці (число рішення 2134) [1, арк. 41]. Очевидно, не без його ініціативи 1894 року місцеву церкву було перейменовано зі святого Михайла на Пресвятої Євхаристії [50, с. 127], яка й досі зберігає цю назву. 11 червня 1896 року його було призначено «завідателем парахії Волосянка» [1, арк. 41]. Т. Ревакович листовно просив О. Барвінського 28 травня 1896 року, що було б добре, «якби брат Михайло в Волосянці став парохом. Брат є близь 10 літ попом, учив ся знаменито, всі студії теологічні кінчив з знаменитим успіхом у Відни, є дуже сумлінний священник і дуже честний чоловік. Він заслуговує щоби му Волосянку дати» [13, арк. 80]. На те представив письмову згоду сам батько І. Ревакович 9 червня 1896 року для «розписання прихода Волосянка на конкурсъ и надати завѣдательство мому сыну о. Михаилу» [26, арк. 14]. Високе духовне керівництво прислухалось до цієї пропозиції і на підставі рішення Митрополітої Консисто́рії у Львові «з дня 23 листопада 1896 р. ч. 10004 поставлений парохом Волосянки дек. Скільського» [1, арк. 41]. А в «Шематизмі» за 1897 рік у Волосянці вже значиться «парохъ Михаилъ Реваковичъ» [51, с. 127]. Упродовж 1897—1898,

1903—1904 років йому довелося виконувати функції завідателя парахії у Хащовані [30, с. 370]. Він активно включився як у громадсько-політичне життя, особливо перед виборами, так і в суто церковно-релігійне. Про це довідалася сестра Марія, і застерігала в листі до Тита 22 січня 1897 року: «Михасьови виперевадуѣ щоби не горловавъ на вѣтеръ а тихо и легально нехай собі заводить порядки въ парафії чи громадѣ а бѣльший тимъ патриотизмъ окаже — як пустить горлованемъ и съліпою ненавистею. Поляки мають власть в рукахъ — бо розумно йшли до єї осяхнення — и не дивота що єю зъ рукъ випустити нехотятъ» [9, арк. 22—22 звор.].

М. Ревакович усі свої зусилля спрямував на душпастирську діяльність: сумлінно виконував парахіяльні обов'язки, ретельно вів метрикальні записи тощо. Він дбав також про підтримку в належному стані духовних святинь. Саме йому довелося шукати можливість відремонтувати дах церкви і дзвіниці. Мені пощастило знайти серед паперів парахіяльного архіву у Волосянці рукописи витягів протоколів, у яких ідеться про спосіб розв'язання господарської проблеми. У першому документі представлено витяг засідання місцевої громадської ради від 7 лютого 1903 року щодо згоди продати громадський ліс «Цавина» і «Левканя» для придбання покрівлі даху:

Відпис

4. 2. 03

Відпис протоколу з посідження Ради громадскої Дня 7 лютого 1903 під председательством начальника громадского Івана Ріжнів.

Присутні радні: о. Михайл Ревакович, Іван Гриців, Андрій Гавриляк, Василь Ружилович, Петро Мичко, Федор Кулик, Федор Вільшинський, Федор Денечко, Василь Ріжнів.

Рада громадска в Волосянці складаєся з 12 радних, а присутних є 10. — сконстатовав начальник громади потрібний комплет до повзятя ухвали. — Началник громади Іван Ріжнів вносить, щоби після желаня більшости громади, на покритя церкви і дзвіниці новим бляшаним дахом, — продати перестарілий ліс громадский званий «Цавина» і половину званого «Левканя».

Ухвала

По переведеній дискусії ухваляє Рада громадска продати перестарілий ліс громадский званий «Цавина» і половину ліса званого «Левканя».

За сею ухвалою голосували: Іван Гриців, Василь Ружилович, Петро Мичко, Андрій Гавриляк, Василь Ріжнів, Федор Вільшинський, Федор Кулик, Федір Денечко, Іван Ріжнів і о. Михайл Ревакович.

На тім посідження замкнено і підписано.

Волосянка дня 7 лютого 1903

+ Іван Ріжнів

нач. громади

Іван Гриців м/п

Василь Ружилович м/п

Михайло Ревакович м/п

+ Петро Мичко

+ Андрій Гавриляк

+ Федір Денечко

+ Федір Вільшинський

+ Федір Кулик» [15, арк. 105].

Другий документ доводить уже до відома повітовий віділ про ухвалу громадського уряду у Волосянці:

«Відпис 2. 68/03

Волосянка д. 7/2 1903

Світлий Виділе повітовий.

Уряд громадський в Волосянці предкладає Світл. Виділови повітов. ухвалу з д. 7/2 1903. Ч. 2 Ради громадської в Волосянці, котра постановила продати перестарілий ліс громадський званий «Щавина» на парцели лісній Ч. 4039 і половину званого «Левканя» на парцели Ч. 744/16 щоби здобути собі фондів на покриття церкви і дзвіниці новим бляшаним дахом.

Понеже ті дерева так в «Щавини», як і в «Левкани» вже перестаріли і почали вже жувитися, — одже вартість їх упадає, а молодий ліс не може по тих місцях рости; громада же сама для себе в инший спосіб того дерева зужиткувати би немогла, хиба ужила би его на паливо, а се знов булаби велика шкода для громади, бо того рода паливо вишло би занадто коштовне.

Одже в виду того, що на сей матеріал трафляє ся нам купець властитель більшої посілости Сколе В. Пан Вільгельм Адам Шмідт, а громада конче потребує фондів на реставрацію церкви і дзвіниці.

Просить уряд громадський в Волосянці, щоби Світлий Виділ повітовий зволив ласкаво затвердити предложену ухвалу Ради громадської і рівночасно дав своє позволення на ужиття узисканої квоти на покриття даху церкви і дзвіниці.

Від уряду громадского

Іван Ріжків

начал. громади» [15, арк. 104].

Тит Ревакович (сидить крайній зліва) та Михайло Ревакович (сидить у центрі) з родиною. Світлина 1908 року

Питання було вирішене, звичайно, позитивно. 21 лютого 1903 року Ольга Реваковичівна, дружина пароха, повідомляла Тита: «Михась тепер незле ся чує дяковати Богу мимо того що працює дуже тепер в церкві і в парафії» [16, арк. 11]. Як свідчать записи в подальших «Шематизмах», церква була повністю відремонтована 1908 року.

М. Ревакович проводив також активну просвітницьку та громадсько-культурну діяльність. Священник турбувався місцевою школою, проводив уроки релігії, співпрацював з «Просвітою», оскільки на запитання, до яких товариств належить, в анкеті записав — «Просвіта» [1, арк. 41 звор.].

М. Ревакович займався і господарською діяльністю. У церковному користуванні станом на 1914 рік знаходилось 39 моргів орного поля (морг — 0,56 га. — В. С.), сіножатей — 27 моргів, лісу — 19 моргів [52, с. 376]. Однак під час Першої світової війни парох змушений був покинути парафію, боячись чужоземних переслідувань та спустошень. Як повідомлялось у тодішній пресі, «з українських священників деякі виїхали перед москалями (о. Михайло Ревакович з Волосянки, о. Качмарський зі Славська, о. Галькевич з Рожанки, о. Мосора зі Сколього, о. Юхнович з Тухлі». І далі: «Про московську господарку скільські селяни не згадують добре. Забирали селянам худобу і пашу та багато селян і деяких священників, пр. о. Реваковича в Волосянці знищили цілковито» [28, с. 3]. Російські окупанти захопили Волосянку восени та взимку 1914 року. На горі Плішка відбулися бої між Українськими Січовими Стрільцями та російськими солдатами, внаслідок

Дзвін 1927 року

док яких село звільнили. М. Ревакович повернувся на парафію після стабілізації ситуації і продовжив сумлінно виконувати свої душпастирські функції. У «Шематизмі» за 1918 рік, який з'явився друком зі спізненням на три роки у зв'язку з війною, увага звернена на руйнаціях, що зазнала парохія: «Капула на церкві у Волосянці через велике потрясення від гуку арматних куль скривилася: бляха з даху позривана, понижене мальовило. Мешкане священика знищене, бібліотека зчезла. Ерекціональні будинки знищені неможливо; перебудова конечна. Зі школи осталися лише чотири стіни. В селі спалені 4 будинки» [46, с. 135].

1919 рік став для М. Реваковича фатальним, бо померли ще зовсім молода його дружина Ольга і старший брат Тит. Пароха підтримував швагрю Остап (Євстахій) Охримович, котрий був «завідатель і запрезентований» у Ялинкуватому [46, с. 138]. А не за цілий рік М. Ревакович благословив його на тамтешню парохію, про що свідчить грамота митрополита Андрея Шептицького, видана 15 січня 1920 року. На її звороті є власноручний напис: «в заступстві о. Михайло Ревакович, греко-католицький парох в Волосянці» [15, арк. 119]. Оригінал документа зберігається в архіві Волосянської церкви.

У 1920-ті роки М. Ревакович продовжував посилено цікавитися не тільки релігійним, а й громадсько-політичним життям українців. У другій анкеті, яку він заповнив у середині 20-х років, у графі «кілько годин тижнево релігії» проводить, записав «3», а до яких товариств належить, крім згаданої нижче

«Просвіти», додав: «УПТ» («Українське педагогічне товариство». — В. С.) та святого Павла. Вражає кількість часописів, які «пренумерував» (передплачував. — В. С.) отець Михайло: «Ниву», «Богословія», «Діло», «Народну Просвіту», «Український голос», «Українське слово» [1, арк. 45]. Аналіз тих видань свідчить, що всі вони чітко вираженого релігійного та національно-патріотичного спрямування. Скажімо, «Нива» — церковно-суспільний журнал, що виходив у Львові в 1904—1914 роках як двотижневик, а 1916—1939 — місячник, де друкувалися, крім політичних, катехитичні матеріали, проповіді тощо. «Богословія» (виходив з 1923 року) — орган львівського Богословського Наукового товариства, в якому були згромаджені найвидатніші представники української думки греко-католицької церкви. Ідею єдиного українського народу, тимчасово роз'єданого кордонами різних імперій, підтримку широких політичних, релігійних прав населення пропагувала газета «Діло» (1880—1939). Тижневик «Український голос» (1919—1932) відзначався національною проблематикою, його часто конфісковували, зрештою, був остаточно заборонений польською адміністрацією. «Українське слово» (1922—1926) — суспільно-політичний журнал, що виходив у Львові, який орієнтувався на позиції Є. Петрушевича. І, нарешті, «Народна Просвіта», призначений для позашкільних справ, виходив у Львові 1923—1927 роках за редакцією О. Терлецького. Це були засадничі видання, на яких утверджувався священик-патріот.

Велику повагу й пошану виразив М. Ревакович своїй родині та Охримовичів, офірувавши дзвін місцевій греко-католицькій церкві Пресвятої Євхаристії, на якому викарбувано такі слова:

«ЗА СПАСЕННЯ РОДИН РЕВАКОВИЧІВ І ОХРИМОВИЧІВ ЖЕРТВУВАВ ЦЕЙ ДЗВІН О. МИХАЙЛО РЕВАКОВИЧ ПАРОХ ВОЛОСЯНКИ 1927».

До речі, цей дзвін, як і той, що був придбаний за сприяння батька І. Реваковича, зберігся, також перевезений та встановлений у новій дзвіниці, й досі вражає своїми унікальними звуками.

Як сумлінний священик М. Ревакович належав до товариства отців Катехитів, оскільки його вважали взірцевим учителем Закону Божого. Так, йому було запропоновано взяти участь 1—4 вересня 1931 року

в реколекції для духовенства Тухлянського, Скільського та Любінецького деканатів у Гребеніві в будинку священничої санаторії. Це запрошення знаходиться між документами у Волосянській церкві з інформацією на ньому самого священника, яку він написав олівцем: «Діставем се повідомлення дня 24/VIII 931 вечером а дня 25/8 1931 повідомляю що возьму участь в реколекціях о. М. Р.» [15, арк. 102].

Невдовзі М. Ревакович випадково захворів на очі та змушений поїхати на лікування. Про це дізнаємося зі звернення «До Митрополичого Ординаріату у Львові» від 2 листопада 1931 року, під яким підписалися о. М. Ревакович та завідателі парафії у Хащовані о. Р. Чайковський, уклавши попередньо між собою угоду: «Підписаний парох Волосянки Тухлянського Деканату повідомляє, що він 25 жовтня 1931 р. нагло захворів поважно на очі, так що мусить безпроблемно засягнути лікарської поради, в наслідок чого не може обслуговувати духовно своєї пастви. Тому порозумівся з сусідним душпастирем о. Романом Чайковським, завідателем Хащованя, і просив його о духовну обслугу своєї парохії на час свого лічення. О. Роман Чайковський радо на це згодився. — Тепер обидва підписані просять о ласкаве затвердження цієї умови духовного заступства парохії Волосянка на час лічення о. Михайла Реваковича в особі о. Романа Чайковського, тим більше, що те заступство дало б змогу о. Романові Чайковському поліпшити своє лихе матеріальне положення в Хащованню.

А щоби при тому не потерпіла ні парохія Волосянка, ані Хащованя, то рівночасно в залученню просить о. Роман Чайковський о ласкаве уділення тому на потрібний час «*mibus binandi*» [2, арк. 21].

Греко-католицька Митрополича Консисторія погодилась із цим проханням і надіслала про це грамоту до Тухлянського деканату. Д. Йосифович (1867—1939) — письменник, перекладач, священник, котрий тоді очолював деканальний уряд, підтвердив: «Повідомляю, що відповідно розпорядженню з 17 падолиста 1931 ч. 13314 /л зівстав завідателі Хащованя о. Роман Чайковський введений сотрудником ех. сигг. в Волосянці з днем 20 листопада 1931» [2, арк. 23]. Однак Р. Чайковський недовго прислуговував на парафії у Волосянці, оскільки громада була незадоволена тим, що отець живе віддалено і не може вчасно та якісно виконувати покладені на нього обов'язки. Тому громадський уряд звернувся

до Митрополичого Ординаріату у Львові з двома проханнями (3 березня і 5 квітня 1932 року) про заміну завідателя [2, арк. 24; 26].

Як свідчать документи, домагання громади с. Волосянки були задоволені, бо на основі грамоти Консисторії сотрудником призначено о. Ю. Паука. Він — 1879 року народження, ординований на священника 1921 року, працював адміністратором на Зборівщині та Бродівщині [30, с. 340]. Греко-католицький деканальний Тухлянський уряд в особі о. Д. Йосифовича поінформував: «Повідомляю, що на основі розпорядження Митрополичої Консисторії з д. 11 квітня с. р., ч. 4131/л зівстав о. Юліян Паук, бувший завідателі у Пліснянах дек. Зборівського, введений за місцевого сотрудника в Волосянці дня 27-го квітня с. р. У Хітари 8 мая 1932» [2, арк. 28].

Ю. Паук, незважаючи на хворобу очей М. Реваковича, відразу захотів перебрати на себе всю повноту влади на парохії. Для того він заручився підтримкою парохіального уряду у Волосянці, котрий звернувся 5 серпня 1932 року до М. Реваковича «з просьбою о добровільне передання уряду Парохіального враз зі всіма дотичними актами Отцю сотруд. Юліянови Паукови» [2, арк. 30]. В дискусію втрутився о. Д. Йосифович і закликав обидві сторони «до порозуміння», якщо ж будуть подальші скарги з боку Ю. Паука, то «ординаріат і рішить справу урядовання на Вашу некористь» [2, арк. 31 звор.]. Своєю чергою М. Ревакович написав оправдання до Митрополичого Ординаріату у Львові 8 серпня 1932 року, в якому повідомляв: «Вернувши з лічення у Відні з початком червня ц. р. я застав у своїй парохії Сотрудника о. Юліяна Паука. Ця обставина мене втішила, бо стан мого здоров'я (часова сліпота, котра після заяви лікарів потриває еше кілька місяців) вимагає постійної помочі і заступства в душпастирських моїх обов'язках» [2, арк. 32]. Далі автор указує на майнові домагання о. Паука, недобросовісне ведення метрикальних записів тощо. За ці останні Митрополичий Ординаріат 22 серпня 1932 року звільнив о. Паука від виконання обов'язків [2, арк. 34].

Після того тимчасово переслуговував у Волосянці завідателі з Ялинкуватого Богдан Каричек, а 10 січня 1933 року зробили обопільну заяву з Михайлом Реваковичем, у якій йшлося: «Підписаний порозумівся з своїм сусідом о. Богданом Каричеком, завідателем Ялинкуватого, який згодився стати в

М. Ревакович (в центрі сидить) серед членів церковно-просвітянського хору. Світлина 1938 року

нього сотрудником ех сург. доки Митрополичий Ординаріат не наділить його окремою парохією» [2, арк. 38]. З першого лютого 1933 року він «введений в обов'язки сотрудника ех сург. у Волосянці» [2, арк. 40]. Однак Б. Каричек недовго перебував на парохії у Волосянці, бо, як свідчить інший документ, «на основі поручення Митрополичої Консисторії з д. 25 березня с. р. ч. 3761/л зівстав о. Маріян Кашуба, неопресвітер, введений у сотрудництво в Волосянці з днем 21-го цвітня 1933» [2, арк. 43]. Згідно з даними шематизмів, він народився 1909 року у Великих Гаях на Тернопільщині, прийняв целібат, висвячений 1933 року [30, с. 189]. На жаль, М. Кашуба, як і попередній сотрудник, просив також «Митрополичий Ординаріат уділити йому право управи парохією», мотивуючи тим, що о. М. Ревакович «се чоловік хорий, бо цілком стратив зір і слух, отже, зовсім не спосібний управляти парохією» [2, арк. 45]. На закиди М. Кашуби відповів Д. Йосифович: «Парох — сліпий, але — не глухий: чує добре, ліпше від мене! Не можу зрозуміти, на якій підставі сотрудник міг написати, що парох зовсім неспосібний управляти парохією. Правда, що через сліпоту не годен сповняти дійств, але управа парохії — не самі дійства. Отець Ревакович — старий практик, може ще дати не одну добру раду сотрудникам. Ніщо таїти, був за строгим і много вимагаючим і тепер терпить від наслідків тої своєї поведінки. Був строгим і розумним, тепер є однаково розумним і попускає вудила строгости, робить уступства парохіянам і сотрудникам» [2, арк. 46—46 звор.]. І, на кінець, резюмує декан, «що на разі нема конечної потреби передавати управу парохії сотрудникам: нема неухильних причин відбирати старому парохові управу і передавати моло-

дому сотрудникам, що лише «з голки». Отець Кашуба ще лиш оден рік, як висвячений, не стратить нічого, коли буде під рукою такого досвідченого, виправного старця, як о. Ревакович, вести душпастирство. Не лише не стратить нічого, а зискає, бо много почує і много навчиться від старого пароха» [2, арк. 46 звор. — 47]. М. Ревакович був прикладом вірного християнина, наставником як для старших, так і для молодших. Він активно опікувався церковно-просвітянським хором у Волосянці.

Митрополичий Ординаріат звернувся до о. М. Кашуби 9 липня 1934 року, що право управи парохією у Волосянці таки належить о. М. Реваковичеві; останнього він має слухати і проявляти «синівську любов» [2, арк. 47 звор.]. Існує й «протокол звільнення о. Маріяна Кашуби від обов'язків сотрудника в Волосянці» від 30 вересня 1934 року, який підписали о. М. Ревакович, о. М. Кашуба та о. Д. Йосифович [2, арк. 49]. Після того він працював у Тернополі, а в 1939 році арештований і 7 липня 1941 року в Бердичеві знищений [30, с. 189].

29 вересня 1934 року Митрополича Консисторія видала вказівку про підготовку грамоти на сотрудника у Волосянці о. Петрові Карвацькому, котрий до того часу був завідателем у Запитові Яричівського деканату [2, арк. 42], і вже 1 жовтня «введений в обов'язки сотрудника в парохії Волосянці» [2, арк. 50]. Для інформації: П. Карвацький — 1893 року народження, неодружений, ординований на священника 1934 року [30, с. 188]. Через неповних два роки, 10 червня 1936 року, він звертається до Митрополичого Ординаріату так само і з тим самим питанням — «надання йому права управи на парохію Волосянка» [2, арк. 51]. Вдруге П. Карвацький порушив це питання 3 лютого 1937 року. Митрополича Консисторія на своєму засіданні 25 лютого 1937 року прийняла ухвалу, згідно з якою повідомляла деканальний уряд у Тухлі, «що право управи може одержати тоді, коли о це буде просити парох отець Ревакович» [2, арк. 52 звор.]. Це була фактично відмова П. Карвацькому і залишення його й надалі сотрудникам у Волосянці.

Мені пощастило знайти в Центральному державному історичному архіві України у Львові також документ Тухлянського деканату за підписом Р. Чайковського від 10 серпня 1939 року, звернений до Митрополичого Ординаріату у Львові такого змі-

ту: «Повідомляю, що Петро Карвацький, сотруди-ник у Волосянці, арештований і вивезений правдо-подібно до тюрми в Стрию. З огляду на недугу па-роха о. Михайла Реваковича, поручив я заступство о. П. Карвацького в парохії о. Михайлови Клімі, найблизшому сусідови завідателеви в Хашовані.

Прохаю за ласкаву правну поміч для о. Карваць-кого і за дозвіл для о. Клімі на відправлювання в не-ділі і свята двох Служб Божих» [2, арк. 54]. Оче-видно, П. Карвацькому вдалося уникнути фаталь-них наслідків, оскільки у списку греко-католицького духовенства Львівської архієпархії, поміщеного в «Шематизмі» за 1944 рік, його прізвище значиться на парафії у Добростанах біля Городка [43, с. 26].

Декан о. Р. Чайковський 9 жовтня 1939 року по-відомив, що М. Дичковський звільнений від обов'язків сотруди-ника у Славську і введений в обов'язки сотруди-ника у Волосянці [2 арк. 56]. У місцевій церкві в ар-хіві зберігається оригінал грамоти, підписаний митро-политом Галицьким, архієпископом Львівським і єпископом Каменецьким Андреем Шептицьким: «Митрополитий Ординаріят цею грамотою призна-чує Вас на сотруди-ника в Волосянці Тухлянського Де-канату і зобов'язує Вас повинуватися в духовних і парохіяльних ділах Вашому о. Деканові і Парохові» [15, арк. 1]. До речі, М. Дичковський народився 1910 року, неодружений, висвятився 1935 року і до призначення у Волосянку працював у Старому Селі та Біберці [30, с. 102]. Тут він як самотній мешкав у священничій резиденції під номером 60 разом з М. Реваковичем. Це твердження ґрунтується на ви-явленому документі — будинковій книзі, укладеної місцевою владою на початку 1940-х років. Зараз її фрагменти знаходяться у М. Кулика, жителя Воло-сянки, що їх передав йому родич М. Галадій, котрий на той час був секретарем. Так-от, М. Ревакович («парох») вписаний під порядковим номером 319, а М. Дичковський («сотруди-ник») — 320 [3, № 319—320]. Під прізвищем «Ревакович» стоїть без поряд-кового номера «Лелів Калина, 1926 року народжен-ня», яка допомагала незрячому священникові. Свою священничу місію М. Дичковський виконував у Во-лосянці до 1944 року.

Аналіз другої метрикальної книги, що зберігаєть-ся у Волосянській церкві, показав, що впродовж 1945 по січень 1948 року завідателем церкви був о. мітрат Олекса Базюк. Як свідчать записи у шематизмах, він

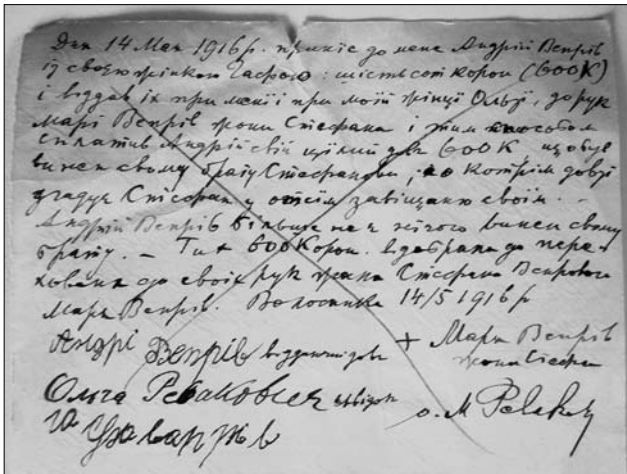
народився 26 березня 1873 року в Добрянах на Стрий-щині. Прийняв целібат. У священничий сан посвяче-ний 9 квітня 1898 року в Римі. Після того працював на парафіях у Підмихайлові, Грабівці на Калушині, Щирці біля Львова, Ясниськах на Городоччині. Впро-довж 1914—1927 років — душпастир і адміністра-тор греко-католиків у Боснії. У 1927—1944 роках — член митрополитичої консисторії у Львові. Саме О. Ба-зюк засвідчив смерть племінника о. Михайла Реваковича О. Торби таким записом: «29.ХІІ, по-хор. 31.ХІІ.1945. Олександр Йосифович Торба — літ 73 (родж. 1872 р. — причина — водна пухлина і недуга). Гріб запечатав О. Базюк» [17, арк. 163]. До слова, з Волосянки О. Базюк перейшов служити душпастирем у Лавочному на Сколівщині, де й по-мер 12 червня 1952 року. На його могилі встановле-ний пам'ятник (фото зберігається в автора статті). Цю інформацію вперше подаю в науковий обіг.

Після О. Базюка на парафію заступив о. І. Дьор-ка, котрого слід перебування на парохії у Волосянці тягнеться до 1961 року, коли він підписався під ак-том передачі церковного інвентаря, з іншого боку по-ставили свої підписи представники церковної двад-цятки Михайло Фурів, Іван Коник, Федір Кулик [15, арк. 175].

Під час війни М. Ревакович жив просто-таки жа-люгідно. Додалось і те, що після встановлення ра-дянської влади у селі його вигнали з будинку-рези-денції, і він доживав віку у чужій хаті Орищиних. Отець І. Дьорка, очевидно, відправив в останню путь о. М. Реваковича, котрий упокоївся у Волосян-ці 5 травня 1950 року і похований без будь-яких по-честей на місцевому цвинтарі [17, арк. 60].

Так завершилась столітня священнича династія Ре-ваковичів у Волосянці.

Ольга Ревакович — дружина о. Михайла Рева-ковича, походить зі священничої родини Юліана та Марії Охримовичів. Народилася 20 вересня 1872 року у с. Сеничів на Долинщині [17, арк. 60]. Її брат Володимир Охримович в автобіографії зазначив про їхній родовід: «Я є найстарший син у своїх родичів. Маю ще три сестри і п'ять братів. Троє з моєї рід-ні померло малими дітьми. Найстарша сестра Оль-га віддана за о. Михайлом Реваковичем, парохом в Волосянці. Відтак слідує після старшини сестра Богуслава, брата Богдан, Любомир, Ростислав, се-стра Галя і брата Остап і Юліан» [27 арк. 16—17].

Розписка про передачу грошей, яку написав о. М. Ревакович; підпис також О. Ревакович. 1916 рік

Як свідчить запис у метричальній книзі с. Волосянки, Ольга і Михайло Ревакович взяли шлюб 7 лютого 1888 року [17, арк. 60]. З листа В. Охримовича до Т. Реваковича від 29 жовтня 1901 року дізнаємося, що вона мала проблеми зі здоров'ям: «Що до нашої хорої Олечки, то нехай вона конче ще якийсь час побуде у Львові, бо далека дорога мусілаб їй зашкодити, а се річ в даних обставинах дуже небезпечна. Зрештою я залучаю разом з сим листом також лист Олі і прошу ласкаво єї той лист передати, а пану Радникови сердечно дякую за докладну звістку в тій справі» [4, арк. 3—3 звор.].

Ольга турбувалася своєю чергою і про здоров'я чоловіка. У листі до Тита Реваковича від 21 лютого 1905 року вона писала: «Він [о. Михайло. — В. С.] і сам то говорить, що далеко здоровіший чує ся тепер під весну як минувших років. От коби дав ся намовити та ще зо два роки їздив на купелі то чей би Господь Бог дав щоби щасливо вийшов з того небезпеченства яке єму грозит на груди і горло» [16, арк. 11 звор.]. Крім того, їй звично доводилося займатися господаркою, іншими побутовими справами. У тому ж листі Ольга констатувала: «У нас всьо гаразд — газдуємо тепер завзято — маємо п'ятеро слуг — 2 парібки і 3 дівки — також досить весіль маємо бо щось аж 9 пар. Молодята ратують нам, парібки жито молотити а я з дівками дру піря» [16, арк. 11 звор.]. Далі ж ідеться і про її культурно-просвітницьку діяльність: «Людуня на що дня приходить до нас, добрий має гумор, добре виглядає і чує ся здорова — балакаємо собі, уряджуємо концерт самі для себе та сануємо ся досить часто бо сего року

снігу подостатком. В неділю ходимо собі з Людуньов [від коли приїхала] до читальні я взглядно до канцелярії громадкої бо читальня тепер стоїт неопалена...» [16, арк. 11 звор. — 12]. «Людуня» — Людмила Грушка, дочка Фавстини Ревакович, племінниця Михайла Реваковича, 1871 року народження, від початку 1900 до 1950-х років учителька у Волосянці.

Про подальше особисте та громадське життя Ольги Ревакович поки що маловідомо. На сьогодні мені вдалося хіба що виявити у Волосянській церкві один документ, згідно з яким вона була «свідком» повернення заборгованих грошей. М. Ревакович зафіксував таке: «Дня 14 Мая 1916 р. приніс до мене Андрий Веприв із своєю жінкою Гафою: шість сот корон (600 к) і віддав їх при мені і при моїй жінці Ользі, до рук Марі Веприв жони Стефана і тим способом сплатив Андрий свій цілий довг 600 к, винен свому брату Стефанови, о котрім довзі згадує Стефан отсім завіщанню своїм. Андрий Веприв більше не є нічого винен свому брату. Тих 600 корон відобрала до перехованя до своїх рук жона Стефана Вепрового Маря Веприв» [15, арк. 21].

Лише три роки судилося після того прожити Ользі Ревакович, бо, як свідчить метричальна книга с. Волосянки, вона померла 2 квітня 1919 року у віці ще не повних 47 [17, арк. 60]. За метрикою померлих, що зберігається у Центральному державному історичному архіві України у Львові, її поховали на місцевому цвинтарі 4 квітня. Причина смерті: «тиф плямистий». Там же о. М. Ревакович власноручно записав таку інформацію: «Ольга Ревакович роджена Охримович жона Михайла гр.-катол. Пароха в Волосянці. — Похоронив о. Остап Охримович гр.-катол. завідатель Ялинковатого, в сослуженю Вч. О. Юліяна Галькевича Пароха Рожанки, о. Павла Чехута Пароха Сенечола і Леонтія Юхновича завідателя Опірця» [23, арк. 111]. До слова, Остап (Євстахій) Охримович — рідний молодший брат Ольги, народився у Сенечолі 1888 року, у той рік, коли брала шлюб Ольга з Михайлом Реваковичем.

Таким чином, на основі великої кількості документальних джерел, що знаходяться в різних архівах, окремих друкованих праць уперше представлено дві священничі родини, що перебували на парафії у Волосянці сто років (1850—1950). Це неординарні особистості, які відіграли важливу історичну, релігійну та культурно-просвітницьку роль в духовному

житті суспільства. Зважаючи на обмежений обсяг статті, не всі сторони їхньої діяльності з'ясовано вичерпно. У майбутній монографії автор розширить і поглибить інформацію і про них, і про дітей та внуків. Усі вони займуть, поряд з іншими питаннями, достойне місце в краєзнавчому дослідженні села Волосянки, адже виявлено значну кількість різноманітних документів та матеріалів, які чекають на опрацювання та опублікування в книжковому форматі.

1. Анкети, характеристики, листи та інші документи священників з прізвищами на букву «Р». Т. 1 [Рукописи] // Центральний державний історичний архів України у Львові (далі — ЦДІА України у Львові). — Ф. 201 (Греко-католицька митрополічна консисторія, м. Львів). — Оп. 1 в. — Од. зб. 773. — 71 арк.
2. Анкетні відомості про стан парафії. Листи, анкети та інші документи священників з проханням призначити на парафію в с. Волосянка. 1894—1942 рр. [Рукописи] // ЦДІА України у Львові. — Ф. 201. — Оп. 1 в. — Од. зб. 1260. — 60 арк.
3. Будинкова книга села Волосянка. Початок 1940-х років. [Рукопис] // Парохіальний архів с. Волосянка (Копія зберігається у приватному архіві М. Кулика). Порядкові номери жителів 191—1469.
4. Лист Володимира Охримовича до Тита Реваковича. 29.10.1901 Біла (Тернопільщина) / Володимир Охримович. [Рукопис] // Львівська національна наукова бібліотека України ім. В. Стефаника. Відділ рукописів. (Далі — ЛННБ ВР). — Ф. 93 (Т. Ревакович). — Од. зб. 65. — П. II. — Арк. 1—3 звор.
5. Лист Корнила Устиновича до Ізидора Глинського. Головецько. 1896 / Корнило Устинович. [Рукопис] // ЛННБ ВР. — Ф. 159 (С. Глинський). — Од. зб. 308. — П. 15. — Арк. 18—19.
6. Лист Михайла Реваковича до Тита Реваковича. Ярослав, 14 лип. 1899 / Михайло Ревакович. [Рукопис] // ЛННБ ВР. — Ф. 93. — Од. зб. 83. — 4 арк.
7. Лист Тита Реваковича до Миколи Устиновича. Самбір, 1871 / Тит Ревакович. [Рукопис] // ЛННБ ВР. — Ф. 93. — Од. зб. 77. — П. III. — 2 арк.
8. Листи Анни Яськової (Ревакович) до Тита Реваковича. Волосянка. Лавочне. 1891—1903 / Анна Яськова (Ревакович). [Рукописи] // ЛННБ ВР. — Ф. 93. — Од. зб. 84. — П. III. — 10 арк.
9. Листи Марії Ревакович до Тита Реваковича. Соколів. Козьова. Сокаль. 1885—1897 / Марія Ревакович. [Рукописи] // ЛННБ ВР. — Ф. 93. — Од. зб. 86. — 25 арк.
10. Листи Олександра Барвінського до Тита Реваковича. Львів. Тернопіль. Відень. 1888—1904 / Олександр Барвінський. [Рукописи] // ЛННБ ВР. — Ф. 93. — Од. зб. 10. — 62 арк.
11. Листи Олександра Кониського до Тита Реваковича. Київ. Одеса. Львів та ін. Олександр Кониський 1884—1899 [Рукописи] // ЛННБ ВР. — Ф. 93. — Од. зб. 36. — 86 арк.
12. Листи Олександра Кониського до Тита Реваковича / Олександр Кониський. [Рукописи] // ЛННБ ВР. — Ф. 93. — Од. зб. 37. — П. II. — 20 арк.
13. Листи Тита Реваковича до Олександра Барвінського. Збараж. Підбуж. Львів. 1883—1899 / Тит Ревакович. [Рукописи] // ЛННБ ВР. — Ф. 2200 (Барвінський). — Од. зб. 135. — 98 арк.
14. Листи Тухлянського деканату про призначення Михайла Реваковича на парафію в с. Волосянка. [Рукописи] // ЦДІА України у Львові. — Ф. 201. — Оп. 1 в. — Од. зб. 2331. — 22 арк.
15. Листи, протоколи, звіти, розписки, накази, акти, запрошення. [Рукописи] // Парохіальний архів села Волосянки. — 154 арк. (зберігається у місцевій церкві).
16. Листування Тита Реваковича з родиною 1887—1905. [Рукописи] / Тит Ревакович // ЦДІА України у Львові. — Ф. 664 (Т. Ревакович). — Оп. 1. — Од. зб. 44. — 12 арк.
17. Метричальна книга с. Волосянка (початок XIX — середина XX ст.). [Рукопис] // Парохіальний архів села Волосянки. — 260 арк. (зберігається у місцевій церкві).
18. Метричальна книга с. Волосянки (1945—1948 рр.). [Рукописи] // Парохіальний архів села Волосянки. — 26 арк. (зберігається у місцевій церкві).
19. Метрична книга с. Волосянка за 1841—1865 рр. [Рукописи] // ЦДІА України у Львові. — Ф. 201. — Оп. 4 а. — Од. зб. 942. — 67 арк.
20. Метрична книга с. Волосянка за 1844—1858 рр. [Рукописи] // ЦДІА України у Львові. — Ф. 201. — Оп. 4 а. — Од. зб. 943. — 71 арк.
21. Метрична книга народження с. Волосянка. 1849—1860. [Рукописи] // ЦДІА України у Львові. — Ф. 201. — Од. зб. 944. — 65 арк.
22. Метрична книга с. Волосянка (народження, одруження, смерть). [Рукописи]. — 1866—1905 рр. // ЦДІА України у Львові. — Оп. 4 а. — Од. зб. 6359. — 330 арк.
23. Метрична книга (народження, одруження, смерті) церкви с. Волосянка, повіт Сколе за 1906—1930 рр. // ЦДІА України у Львові. [Рукописи]. — Ф. 201. — Оп. 4 а. — Од. зб. 7707. — 201 арк.
24. Метрична книга с. Ямельниця за 1835—1849 рр. [Рукопис] // ЦДІА України у Львові. — Ф. 201. — Оп. 4 а. — Од. зб. 6114. — 68 арк.
25. Метричні книги сс. Кропивник Новий, Кропивник Старий за 1836—1846 рр. [Рукописи] // ЦДІА України у Львові. — Ф. 201. — Оп. 4 а. — Од. зб. 2776. — 130 арк.
26. Особова справа священника Реваковича Івана. [Рукописи] // ЦДІА у Львові. — Ф. 201. — Оп. 1 в. — Од. зб. 779. — 15 арк.
27. Охримович В. Моя автобіографія / Володимир Охримович. [Рукопис] // ЛННБ ВР. — Ф. 167 II (Левецькі). — Од. зб. 2412. — П. 73. — Арк. 16—33.

28. Б. а. Скільщина в часі війни // Свобода. — 1916. — Ч. 38. — 28 березня. — С. 3.
29. Блажейовський Д. Історичний шематизм Львівської Архієпархії / Дмитро Блажейовський. — К. : Academia, 2004. — Т. 1: Адміністрація і Парохії. — 1003 с.
30. Блажейовський Д. Історичний шематизм Львівської Архієпархії (1833—1944) / Дмитро Блажейовський. — Львів, 2004. — Т. 2: Духовенство і Релігійні згромадження. — 570 с.
31. Блажейовський Д. Історичний шематизм Перемиської єпархії з включенням Апостольської Адміністрації Лемківщини (1828—1939) / Дмитро Блажейовський. — Львів : Каменярь, 1995. — 1008 с.
32. Горак Р. Ялинкувате / Роман Горак // Радянська Верховина (Сколе). — 1990. — 19 червня.
33. Мудрий М. «Згадки з життя свого і своєї родини»: Спогади Тита Реваковича як джерело до історії Галичини ХІХ століття / Мар'ян Мудрий // Записки НТШ. — Львів, 2006. — Т. 252. — С. 708—762.
34. Ревакович Т. Лукіян Кобилиця / Тит Ревакович // Записки НТШ. — 1918. — Т. 126—127. — С. 265—267.
35. Ревакович Т. Спогади про Корнила Устияновича / Тит Ревакович // Світ : ілюстрований журнал літератури і мистецтва. — Львів, 1917. — Ч. 6. — С. 90—93.
36. Ревакович Т. Спогади про Ніколу Устияновича (В століття уродин поета 7 грудня 1811. 3 листопада 1885) / Тит Ревакович // Діло. — Львів, 1911. — 7 грудня.
37. Ревакович Т. Спогади про Федора Заревича / Тит Ревакович // Правда. — 1882. — Т. 2. — Вип. 4. — С. 286.
38. [Редакція]. Пок. Іван Ревакович / Діло. — 1904. — 10 лют. — С. 3.
39. [Редакція]. Померли / Діло. — 1904. — 4 лют. — С. 3.
40. [Редакція]. Посмертні вісті / Галичанин. — 1904. — 23 січня. — С. 3—4.
41. [Редакція]. Упокоїлись / Галичанин. 1893. — 6 січня. — С. 4.
42. Святе Євангеліє. — Рим, 1990. — 671 с.
43. Список греко-католицького духовенства Львівської архієпархії (стан з дня 1 січня 1944 р.). — Львів, 1944. — 48 с.
44. Чудійович І. Люби і знай свій рідний край: краєм ока заглянемо в історію / Ігор Чудійович // Народознавчі зошити. — 2014. — № 1. — С. 138—166.
45. Чудійович І. Оповіді о. М. Реваковича про полювання на Сколівщині / Ігор Чудійович. — Стрий, 2011. — 70 с.
46. Шематизм всего духовенства греко-католицької Львівської митрополічної архієпархії на рік 1918. — Львів, 1918. — 208 с.
47. Шематизм Всечестного клира митрополічної архієпархії греко-католицької Львівської на рік 1883. — Львів, 1883. — 361 с.
48. Шематизм Всечестного клира митрополічної архієпархії греко-католицької Львівської на рік 1889. — Львів, 1889. — 232 с.
49. Шематизм Всечестного клира греко-католицької архієпархії Львівської митрополічної на рік 1892. — Львів, 1892. — 246 с.
50. Шематизм Всечестного клира греко-католицької митрополічної архієпархії Львівської на рік 1894. — Львів, 1894. — 223 с.
51. Шематизм Всечестного клира греко-католицької митрополічної архієпархії Львівської на рік 1897. — Львів, 1897. — 232 с.
52. Шематизм Всечестного клира греко-католицької митрополічної архієпархії Львівської на рік 1914. — [Жовква], 1914. — 487 с.
53. Юрків В. Славська церква і духовенство Сколівщини / Василь Юрків. — Б. м. — 2000. — С. 63—65.

Vasyl Sokil

THE REVAKOVYCH CLERIC FAMILY IN VOLOSZYANKA

The article has dealt with cleric Revakovich family that carried out pastoral activities in Volosyanka over a hundred years (1850—1950). The name of Rev. Ivan Revakovich is also associated with foundation of «Prosvita» school in the village. He was in contact with famous people — F. Zarevych, M. Ustyanyovych, A. Konys'kyi and others. Rev. Michael performed his national-patriotic and Christian mission through economic activities. They both left to their successors well-equipped temple and patriotically-minded congregation — one of the most notable ones in Skole district.

Keywords: parish, family, school, «Prosvita», schematism, parish registers, consistory.

Василь Сокил

РЕВАКОВИЧИ — СЕМЬЯ СВЯЩЕННИКОВ В ВОЛОСЯНКЕ

Речь идет о династии священников Реваковичей, которая осуществляла свою пастырскую деятельность в Волосянке на протяжении ста лет (1850—1950). С именем о. Ивана связывается также основание школы в селе, «Просвита». Он контактировал с известными людьми — Ф. Заревичем, М. Устияновичем, А. Конисским и др. Отец Михаил отличился своей национально-патриотической и христианской миссией, хозяйственной деятельностью. Они оба оставили потомкам хорошо обустроенную церковь, патриотически настроенный приход — один из самых заметных в то время на Сколевщине.

Ключевые слова: приход, семья, школа, «Просвита», шематизм, метрическая книга, консистория.